

सर्प दंश उपचार केन्द्र स्थापना सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७

प्रस्तावना: सर्प दंश एक जनस्वास्थ्य समस्या भएकोले सर्प दंश उपचार विधि तथा प्रक्रियामा एकरूपता ल्याई गुणस्तरीय सेवा सुनिश्चित गर्न सबै सर्प दंश उपचार केन्द्रमा न्यूनतम मापदण्ड कायम गर्ने उद्देश्यले जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५ को दफा ६४ ले प्रदान गरेको अधिकार प्रयोग गरी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले यो मापदण्ड जारी गरेको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस मापदण्डको नाम "सर्प दंश उपचार केन्द्र स्थापना सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७" रहेको छ।

(२) यो मापदण्ड मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको मिति देखि लागू हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस मापदण्डमा;

- (क) "ऐन" भन्नाले "जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५" सम्झनु पर्दछ।
- (ख) "चिकित्सक" भन्नाले नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता भएको व्यक्ति सम्झनु पर्दछ।
- (ग) "मन्त्रालय" भन्नाले स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय सम्झनु पर्दछ।
- (घ) "महाशाखा" भन्नाले ईपिडिमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखा सम्झनु पर्दछ।
- (ङ) "विभाग" भन्नाले स्वास्थ्य सेवा विभाग सम्झनु पर्दछ।
- (च) "सर्प" भन्नाले सरीसृप प्रजातिको विष भएको जनावर सम्झनु पर्दछ।
- (छ) "सर्प दंश" भन्नाले विषालु सर्पको टोकाइ सम्झनु पर्दछ।
- (ज) "सर्प दंश उपचार केन्द्र" भन्नाले यस मापदण्डले तोके बमोजिमको उपचार केन्द्र सम्झनु पर्दछ।

३. भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी व्यवस्था: सर्प दंश उपचार केन्द्र सञ्चालनार्थ आवश्यक भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी व्यवस्था अनुसूची-१ मा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ।

४. मेडिकल उपकरण तथा औषधि सम्बन्धी व्यवस्था: सर्प दंश उपचार केन्द्र सञ्चालनार्थ आवश्यक मेडिकल औजार/उपकरण, औषधि लगायतका सामग्रीहरू सम्बन्धी व्यवस्था अनुसूची- २, ३, ४ र ५ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

५. जनशक्ति सम्बन्धी व्यवस्था: सर्प दंश उपचार केन्द्र सञ्चालनार्थ आवश्यक जनशक्ति सम्बन्धी व्यवस्था अनुसूची -७ बमोजिम हुनेछ।

६. सर्पदंश उपचार केन्द्र स्थापना तथा नवीकरण सम्बन्धमा: (१) कुनै सरकारी तथा गैह नाफामूलक संस्थाले सर्पदंश उपचार केन्द्र स्थापना गर्न चाहेमा अनुसूची १, २, ३, ४, ५, ६ र ७ मा उल्लेख भएबमोजिम मापदण्ड पुरा गरेको सुची सहित विभाग अन्तरगतको इपिडेमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखामा अनुसूची -९ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर स्थलगत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी मापदण्ड पुरा भएको सुनिश्चित गरि महाशाखाले सर्पदंश उपचार केन्द्र स्थापना गर्न ४ वर्षका लागि अनुसूची- ८ बमोजिमको ढाँचामा अनुमति प्रदान गर्नेछ।

(३) सर्प दंश उपचार केन्द्रहरूले संचालन अनुमती म्याद सकिनु ३ महिना अगावै यस महाशाखामा अनुसूची-१० बमोजिमको ढाँचामा नवीकरणका लागि आवेदन पेश गर्नु पर्नेछ। नवीकरण गर्नु पूर्व मापदण्ड र सेवाको सुनिश्चितता गरि महाशाखाले नवीकरण गर्नुपर्नेछ। नवीकरणको ढाँचा अनुसूची -८ बमोजिमको हुनु पर्नेछ।

(४) यो निर्देशिका जारी हुनुभन्दा अगावै संचालनमा रहेका सर्प दंश उपचार केन्द्रहरूले मापदण्ड स्वीकृति भएको मिति देखि ६ महिना भित्र अनुसूचि -९ को ढाँचामा संचालनका लागि आवेदन दिनुपर्नेछ।

(५) स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग र इपिडेमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखाले जुनसुकै बेला पनि संचालनमा रहेका सर्प दंश उपचार केन्द्रको अनुसूची-११ बमोजिमको चेकलिष्टको आधारमा अनुगमन गर्नेछ र अनुगमनबाट प्राप्त सुझाव कार्यान्वयन गर्नु उपचार केन्द्रको दायित्व रहनेछ। सुझाव कार्यान्वयन गरेको प्रतिवेदन यथाशिघ्र महाशाखामा पेश गर्नुपर्नेछ।

७. अभिलेख तथा प्रतिवेदन सम्बन्धमा: उपचार केन्द्रले सर्पदंश सेवा प्रदान गरेको विवरण एकीकृत स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली वमोजिम अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन गर्नुपर्नेछ। सो प्रतिवेदन सर्प दंश व्यवस्थापन निर्देशिकाको अनुसूची- ८ मा दिइएको मासिक प्रतिवेदन फारम वमोजिम हुनुपर्ने छ।

८. Anti-Snake Venom आपूर्ति सम्बन्धमा: (१) Anti-Snake Venom को आपूर्तिको लागि सम्बन्धित प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति व्यवस्थापन केन्द्रमा सम्पर्क गर्नु पर्नेछ।

(२) प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति व्यवस्थापन केन्द्रबाट उपलब्ध नहुने अवस्था सिर्जना भएमा महाशाखामा सिधै माग गर्न सकिनेछ।

(३) Anti-Snake Venom को निशुल्क उपलब्धता स्वास्थ्य सेवा विभागले सुनिश्चितता गर्नेछ।

अनुसूची-१
(दफा ३ सँग सम्बन्धित)

भौतिक पूर्वाधार

List of Infrastructures Required

S. N.	Structure	No;	Approximate Size	Remarks
1.	Doctor's Room	1		With attached bathroom
2.	Nursing station	1		
3.	Paramedics duty room	1		For night duties
4.	Office	1		For records
5.	Store	1		
6.	Ward	1		4 Beds
7.	Emergency room	1		Procedure room
8.	Waiting Area	1		
9.	General toilet (Male)	2		Pan type
10.	General Toilet (Female)	1		Pan type

अनुसूची-२

(दफा ४ र दफा ६ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धीत)

स्वास्थ्य उपकरण

List of Medical Equipment

S. N.	Equipment	No. (Minimum)	Justification	Remarks
1.	Ventilator (portable)	1	For respiratory support	
2.	Oxygen cylinder(portable) (with flow- meter set)	2	For mobilizing patient	
3.	Oxygen cylinder (big) With flow- meter set	2	For wards	
4.	Laryngoscope set	2	For ER	
5.	Suction Machine(automatic)	1	For ward	
6.	Suction Machine(Foot type)	1	Use in lack of electricity/during mobilization	
7.	Refrigerator	2	For TT vaccine/anti-venom	
8.	Ambu-Bag	2	Ward/in ambulance	
9.	BP Set with stethoscope	2	For assessing BP	
10.	Pulse oxi-meter	2	For assessing Pulse and saturation	

S. N.	Equipment	No. (Minimum)	Justification	Remarks
11.	Patient Monitor	1	For assessing ECG, respiration, SpO2, Pulse and NIBP.	
12.	Crammer Wire (Different size)	10	For immobilization	
13.	Wood splint (Different sizes)	10	For immobilization	
14.	Dressing set	3		
15.	Suture set	2	For additional cut injury with active bleeding on running	
16.	Autoclave	1	For sterilization	
17.	Stretcher	3	For mobilizing patient	
18.	Dressing trolley	2		
19.	Bed pan	3	For immobilized patient	

अनुसूची-३

(दफा ४ र दफा ६ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

आवश्यक आकस्मिक औषधी

List of Emergency Medicines

S. N.	Medicine	Unit	Quantity (Minimum)
1.	Inj. Adrenaline	vial	10
2.	Inj. Diclofenac	"	20
3.	Inj. Ondansetron	"	20
4.	Inj. Dexona	"	10
5.	Inj. Pantoprazole	"	20
6.	Inj. Digoxin	"	5
7.	Inj. Dopamine	"	5
8.	Inj. Furosemide	"	10
9.	Inj. Hydrocortisone	"	20
10.	Inj. Midazolam	"	5
11.	Inj. Labetalol	"	5
12.	Inj. Anti-Snake Venom Serum	"	300

अनुसूची- ४

(दफा ४ र दफा ६ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

अन्य आवश्यक औषधीहरू

List of Other Medicines

S. N.	Medicine	Unit	Quantity
1.	Inj Ceftriaxone	Bot	As per need
2.	Inj Tetanus toxoid	Amp.	As per need
3.	Tab Paracetamol+ibuprofen	Tab	As per need
4.	Tab Pantoprazole	Tab	As per need
5.	Oint Betadine	Tube	As per need
6.	Soln Povidine iodine	Bott	As per need
7.	Inj. Normal Saline (500ml)	Bott	As per need
8.	Inj. Dextrose/D5 (500ml)	Bott	As per need
9.	Inj. Ringer's Lactate	Bott	As per need

अनुसूची - ५
(औजार/उपकरण)
List of Consumables

S. N.	Consumables	Unit	Quantity (Minimum)	Remarks
1.	Nasal prongs	Pcs	2	
2.	Oxygen Mask	Pcs	2	
3.	NG tube	Pcs	10	
4.	Foleys Catheter	Pcs	10	
5.	Urobag	Pcs	10	
6.	Gloves/Sterile gloves	Box	5	
7.	IV cannula	Pcs	50	
8.	IV Set	Pcs	50	Various sizes
9	Intubation tube	Pcs	3	
10	Gauze than	Pcs	20	Various sizes
11.	Gauze pieces (Sterile)	Pcs	100	
12.	Crepe Bandage(4" and 6")	Pcs	20	
13.	Adhesive tape (2" & 4")	Roll	10	
14.	Elastoplast 4"	Roll	10	
15.	Cotton roll	Pcs	100	
16.	POP(4"/6")	Pcs	100	
17.	Silk suture	Pcs	20	
18.	Prolene suture	Pcs	20	

S. N.	Consumables	Unit	Quantity (Minimum)	Remarks
19.	Catgut suture	Pcs	20	
20.	Compression bandage	Pcs	100	
21.	Cidex solution	Jar	10	
22.	Toilet cleaner(Harpic)	Ph	20	
23.	Formalin solution (store dead snake for recognising venomous snake)	Jar	2	
24.	Roller bandage(4"/6")	Pcs	200	
25.	Syringes(5ml/3ml)	Pcs	300	
26.	Toilet paper	roll	100	
27.	Soap hand-wash	pcs	30	
28.	Antiseptic sanitizer	pcs	10	
29.	Surf/washing soap	pac	30	

अनुसूची - ६
(फर्निचर तथा अन्य सामग्री)
List of Furniture & Other Items

S. N.	Consumables	Unit	Quantity
1.	Inverter/Solar	Set	1
2.	Ceiling/Wall Fan	Pcs	As per need
3.	Table Fan	Pcs	As per need
4.	Telephone	Set	As per need
5.	Water filter	Pcs	1
6.	Wall clock	Pcs	2
7.	Office table	Pcs	As per need
8.	Office chairs	Pcs	As per need
9.	Patient waiting chairs (3x1)	Set	3
10.	Patient beds	Set	4
11.	Patient Examination bed	Set	1
12.	Patient stool	Pcs	2
13.	Medicine rack	Pcs	As per need
14.	Refrigerator	Pcs	1
15.	Curtains		As per need

अनुसूची - ७

(आवश्यक जनशक्ति)

List of Essential Human Resource Required

S. N.	Human Resource	Qualification	Number	Full time/ On Call	Remarks
1.	Medical Officer	MBBS	1	On call	Trained in management of snake bites
2.	Nurse	PCL	2	Full time	
3.	Paramedics	HA	2	Fulltime	
4.	Sweeper/Cleaner		1	Daily basis	On patient's arrival
5.	Storekeeper	SLC	1	Daily basis	To keep records

अनुसूची-८
नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग
ईपिडेमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखा

सर्प दंश उपचार केन्द्र संचालन अनुमति प्रमाणपत्र

श्री.....

दर्ता नं.:

।.....

सर्प दंश उपचार केन्द्र संचालन गर्नको लागि यस महाशाखामा मिति मा दिइएको निवेदन उपर आवश्यक अनुगमन गरी यस मापदण्डको दफा ६ बमोजिम मिति.....देखि मिति..... सम्मको लागी सर्प दंश उपचार केन्द्र संचालन अनुमति प्रमाणपत्र प्रदान गरीएको छ।

प्रमाणपत्र दिने अधिकारीको,-

नाम:

दस्तखत:

मिति:

दर्जा :

नविकरण प्रयोजनको लागि

क्र.स	नविकरण मिति	नविकरण गर्ने अधिकारीको नाम	पद	सही	कार्यालयको छाप

अनुसूची-९

सर्प दंश उपचार केन्द्र संचालन अनुमतिको लागि दिइने निवेदन

श्री.....

विषय :- सर्प दंश उपचार केन्द्र संचालन अनुमतिपत्र संबन्धमा ।

सर्प दंश उपचार केन्द्र संचालन मापदण्ड, २०७७ को दफा ६ बमोजिम देहाएको विवरण सहित यो निवेदन पेश गरेको छु ।

१. सर्प दंश उपचार केन्द्रको नाम:
२. सर्प दंश उपचार केन्द्र ठेगाना:
३. संस्थाको प्रकार:
४. संस्था सञ्चालन इजाजतपत्र नं. :
५. संस्था नवीकरण प्रमाणपत्र:
६. सर्प दंश उपचार केन्द्र संचालनार्थ आवश्यक पूर्वाधार लगायतको विवरण :
७. फोहोर मैला विसर्जन गर्ने व्यवस्थाको विवरण:

संस्थाको छाप

संस्थाको तर्फबाट निवेदन दिने व्यक्तिको

दस्तगत :-

नाम, थर :-

पद:-

मिति:-

संस्थाको नाम र ठेगाना :-

अनुसूची १०

नवीकरणका लागि दिइने निवेदनको ढाँचा

श्री कार्यालय

.....

विषय: संचालन अनुमती पत्र नवीकरण सम्बन्धमा ।

त्यस कार्यालय/निकायबाट मितिमा प्रदान गरिएको अनुमतीपत्र अवधि मिति मा समाप्त हुने भएकोले अनुमतीपत्र नवीकरण गराउनको लागि सर्प दंश उपचार केन्द्र स्थापना सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ को दफा ६को उपदफा ३ बमोजिम यो निवेदन पेश गरेको छु ।

संलग्न विवरण कागजात:

१ संस्थाको संचालनपत्र

२ सर्प दंश उपचार केन्द्र तथा सेवा सञ्चालन सम्बन्धि मापदण्ड कायम गरेको पुष्ट्याँई सहितको स्वघोषणा

३ मसिक प्रतिवेदन पेश गरेको प्रमाण

सर्प दंश उपचार केन्द्रको छाप

स्वास्थ्य संस्थाको तर्फबाट निवेदन दिने व्यक्तिको नाम

दस्तखत:

नाम:

थर:

पद:

मिति:

अनुसूचि ११

सर्प दंश उपचार केन्द्र स्थापना/नविकरण अनुगमन चेकलिष्ट

	भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी				
S. N.	Structure	संख्या (minimum)	छ	छैन	Remarks
1.	Doctor's Room With attached bathroom	1			
2.	Nursing station	1			
3.	Paramedics duty room For night duties	1			
4.	Office For records	1			
5.	Store	1			
6.	Ward 4 Beds	1			
7.	Emergency room with Procedure room	1			
8	Waiting Area	1			
9	General toilet (Male) Pan type	2			
10	General Toilet (Female) Pan type	1			
	(फर्निचर तथा अन्य सामग्री)				

1.	Inverter/Solar	1			
2.	Ceiling/Wall Fan	As per need			
3.	Table Fan	As per need			
4.	Telephone	As per need			
5.	Water filter	1			
6.	Wall clock	2			
7.	Office table	As per need			
8.	Office chairs	As per need			
9.	Patient waiting chairs (3x1)	3			
10.	Patient beds	4			
11.	Patient Examination bed	1			
12.	Patient stool	2			
13.	Medicine rack	As per need			
14.	Refrigerator	1			

15.	Curtains	As per need			
	स्वास्थ्य उपकरण				
S. N.	Equipment	संख्या (Minimum)	छ	छैन	Remarks
1.	Ventilator (portable)	1			
2.	Oxygen cylinder(portable) (with flow- meter set)	2			
3.	Oxygen cylinder (big) With flow- meter set	2			
4.	Laryngoscope set	2			
5.	Suction Machine(automatic)	1			
6.	Suction Machine(Foot type)	1			
7.	Refrigerator	2			
8.	Ambu-Bag	2			
9.	BP Set with streetscape	2			
10.	Pulse oxi-meter	2			
11.	Patient Monitor	1			
12.	Crammer Wire (Different size)	10			

13.	Wood splint (Different sizes)	10			
14.	Dressing set	3			
15.	Suture set	2			
16.	Autoclave	1			
17.	Stretcher	3			
18.	Dressing trolley	2			
19.	Bed pan	3			

	(आवश्यक आकस्मिक औषधी)			छ	छैन	Remarks
S. N.	Medicine	Unit	Quantity (Minimum)			
1.	Inj. Adrenaline	vial	10			
2.	Inj. Diclofenac	"	20			
3.	Inj. Ondansetron	"	20			
4.	Inj. Dexona	"	10			
5.	Inj. Pantoprazole	"	20			
6.	Inj. Digoxin	"	5			
7.	Inj. Dopamine	"	5			
8.	Inj. Furosemide	"	10			

9	Inj. Hydrocortisone	“	20			
10	Inj. Midazolam	“	5			
11	Inj. Labetalol	“	5			
12	Inj. Anti-Snake Venom Serum	“	300			
	(अन्य आवश्यक औषधीहरू)					
S. N.	Medicine	Unit	Quantity			
1.	Inj Ceftriaxone	Bot	As per need			
2.	Inj Tetanus toxoid	Amp.	As per need			
3.	Tab Paracetamol+ibuprofen	Tab	As per need			
4.	Tab Pantoprazole	Tab	As per need			
5.	Oint Betadine	Tube	As per need			
6.	Soln Povidine iodine	Bott	As per need			

7.	Inj. Normal Saline (500ml)	Bott	As per need			
8	Inj. Dextrose/D5 (500ml)	Bott	As per need			
9.	Inj. Ringer's Lactate	Bott	As per need			
S. N.	Consumables	Unit	Quantity (Minimum)			
1.	Nasal prongs	Pcs	2			
2.	Oxygen Mask	Pcs	2			
3.	NG tube	Pcs	10			
4.	Foleys Catheter	Pcs	10			
5.	Urobag	Pcs	10			
6.	Gloves/Sterile gloves	Box	5			
7.	IV cannula	Pcs	50			
8.	IV Set	Pcs	50			
9	Intubation tube	Pcs	3			
10	Gauze than	Pcs	20			
11.	Gauze pieces (Sterile)	Pcs	100			
12.	Crepe Bandage(4" and 6")	Pcs	20			

13.	Adhesive tape (2" & 4")	Roll	10			
14.	Elastoplast 4"	Roll	10			
15.	Cotton roll	Pcs	100			
16.	POP(4"/6")	Pcs	100			
17.	Silk suture	Pcs	20			
18.	Prolene suture	Pcs	20			
19.	Catgut suture	Pcs	20			
20.	Compression bandage	Pcs	100			
21.	Cidex solution	Jar	10			
22.	Toilet cleaner(Harpic)	Ph	20			
23.	Formalin solution (store dead snake for recognising venomous snake)	Jar	2			
24.	Roller bandage(4"/6")	Pcs	200			
25.	Syringes(5ml/3ml)	Pcs	300			
26.	Toilet paper	roll	100			
27.	Soap hand-wash	pcs	30			
28.	Antiseptic sanitizer	pcs	10			
29.	Surf/washing soap	pac	30			

(आवश्यक जनशक्ति)

S. N.	Human Resource	Qualification	Number	Full time/ On Call	Remarks
1.	Medical Officer	MBBS	1	On call	Trained in management of snake bites
2.	Nurse	PCL	2	Full time	
3.	Paramedics	HA	2	Fulltime	
4.	Sweeper/Cleaner		1	Daily basis	On patient's arrival
5.	Storekeeper	SLC	1	Daily basis	To keep records

Reporting format

			सर्प दंशका केस संख्या	बिषालु सर्प दंशका केस संख्या	बिषको प्रभावले भएका मृत्यु	एन्टी भेनम प्राप्त गर्नेको संख्या	प्रयोग भएका एन्टी भेनम	प्राप्त भएका एन्टी भेनम (भाईल)	वर्तमान एन्टी भेनमको संख्या (भाईल)
उमेर	<= १४ वर्ष	पुरुष							
		महिला							
	>= १५ वर्ष	पुरुष							
		महिला							